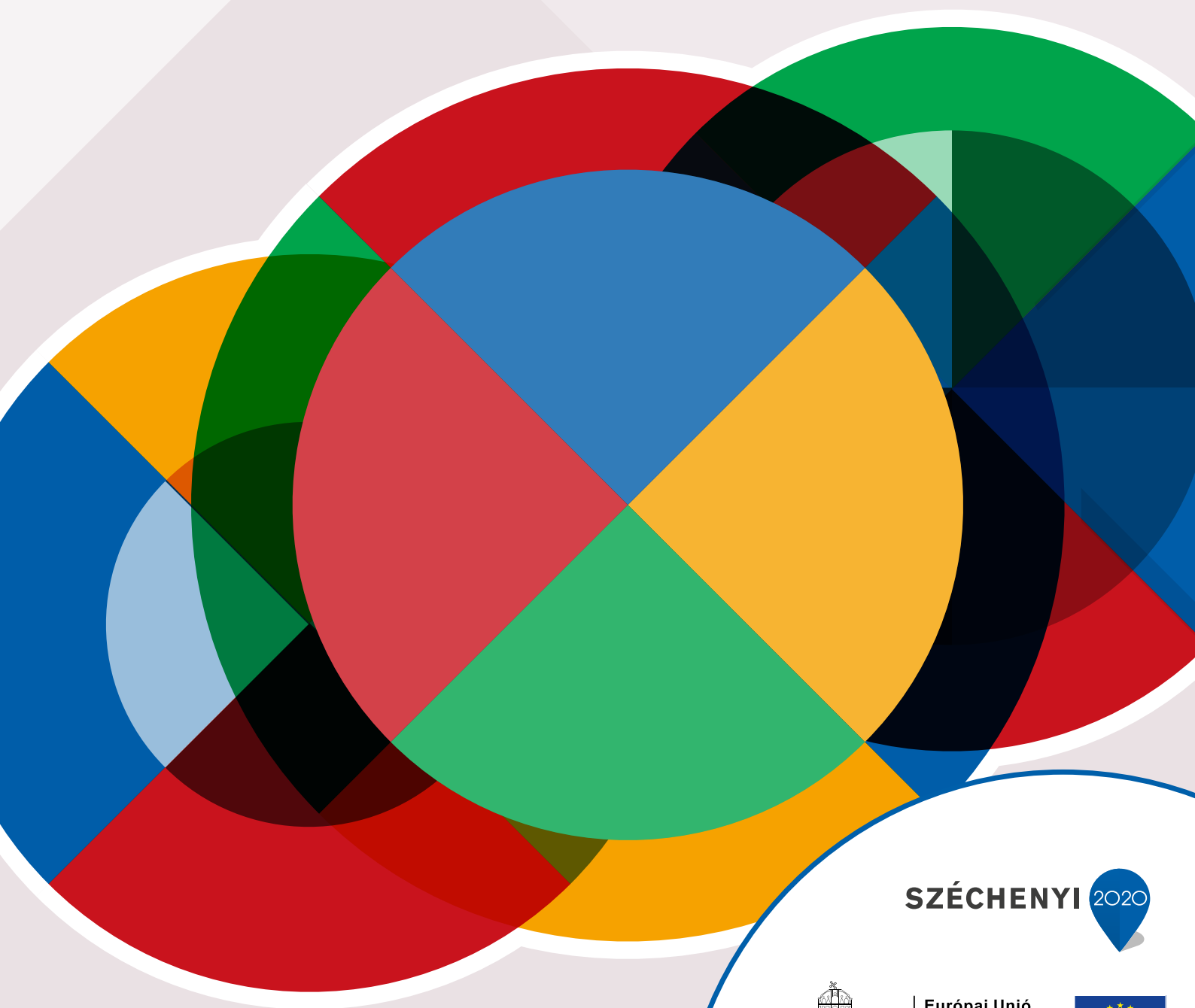

A fogyatékos személyek számára nyújtott szakmai és
közszolgáltatások hozzáférhetőségének kialakítása, fejlesztése
EFOP 1.9.2. – VEKOP-16-2016-00001

A MONTÁZS projekt eredményei

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

**EFOP 1.9.2. – VEKOP-16-2016-00001 MONTÁZS projekt –
A fogyatékos személyek számára nyújtott szakmai és
közszolgáltatások hozzáférhetőségének kialakítása, fejlesztése**

Kiadja a Nemzeti Fogyatékosügyi- és
Szociálpolitikai Központ Közhasznú Nonprofit Kft.

Felelős kiadó: Dr. Tóth Tibor ügyvezető

Székhely: 1138 Budapest, Váci út 191.

Telefon: (+36-1) 450-3230

Email: titkarsag@nfszk.hu

Honlap: www.nfszk.hu

Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda Zrt.

Felelős vezető: Orgován Katalin vezérigazgató

ISBN 978-615-6312-04-4

2021

Köszöntő

Kedves Olvasó, Ön most a Nemzeti Fogyatékosügyi- és Szociálpolitikai Központ Közhasznú Nonprofit Kft. által uniós forrásból megvalósított MONTÁZS projekt eredménykommunikációs kiadványát tartja a kezében.

Az elmúlt négy évben munkatársaink és szakértőink gondos munkával egy montázs darabkáit rakták össze azért, hogy a fogyatékos gyermekek és felnőttek minél szélesebb körben élvezhessék a közszolgáltatások által kínált lehetőségeket.

Az egyenlő esélyű hozzáférés teljes körű biztosításának eléréséhez még hosszú út vezet, de hiánypótló szolgáltatások fejlesztésével jelentős lépéseket tettünk a speciális kommunikációs igényű, az autizmussal élő emberek, a fogyatékosügyi kérdésekben érintettek és családjaik, valamint a velük foglalkozó szakemberek tájékoztatása érdekében.

Fogadják szeretettel kiadványunkat, melyben összefoglaltuk az elmúlt évek szakmai eredményeit, a sikeresen megtett lépések főbb momentumait.

Dr. Tóth Tibor
ügyvezető,
NFSZK Nonprofit Kft.

Tartalom

**1. Szolgáltatásfejlesztési
modellprogramok**

5

**2. A projektben
kidolgozott és
megvalósított
minősített képzések**

19

**3. Szakmai
fejlesztések**

23

**4. Szakmai
protokollok**

27

**1. melléklet
Kiadványok**

28

**2. melléklet
A projekt kisfilmjei**

30

Bevezető

A MONTÁZS projekt – A fogyatékos személyek számára nyújtott szakmai és közszolgáltatások hozzáférhetőségének kialakítása, fejlesztése – EFOP 1.9.2. – VEKOP-16-2016-00001 legfőbb célkitűzése, hogy javítsa a közszolgáltatások igénybevételének lehetőségeit a fogyatékos gyermekek és felnőttek számára. A projekt által nyújtott szolgáltatások az ország egészét felölelték, megvalósításuk 2017. április 1. és 2021. június 29. között zajlott. A projekt forrása mintegy 3,3 milliárd forint volt, amelyet teljes mértékben az Európai Unió biztosított.

A projektidőszak alatt hiánypótló képzések kidolgozásával és térítésmentes megvalósításukkal növeltük a szakterületek szakemberekkel történő ellátását. A közszolgáltatások számos területén tartottunk tudásmegosztó, érzékenyítő tréningeket. Nemzetközi szakcikk, előadások és szakkönyvek fordításával, kiadásával és terjesztésével támogattuk az egyes fogyatékosügyi szakterületek szakmai fejlődését. Ezek mellett saját szakmai kiadványokat, diagnosztikus és eljárási protokollokat állítottunk össze és terjesztettünk a fenti célok elérésének érdekében.

Modellprogramokat valósítottunk meg olyan szakterületeken, melyeken ellátási hiányt tapasztaltunk, így biztosítottuk:

- a Területi Autizmus Munkacsoportok (TEAM) tanácsadói szolgáltatását – közszolgálati intézmények, majd családok számára,
- a felnőtt korú beszéd- és nyelvi fogyatékos személyek logopédiai ellátását,
- a komplex kommunikációs igényű gyermekek és felnőttek számára a regionális augmentatív és alternatív kommunikációs (AAK) módszertani központokban speciális kompetenciák felmérését, fejlesztését és tanácsadást, valamint AAK-eszköz-kölcsönzési lehetőséget,
- a megyei és fővárosi család- és gyermekjóléti központokban létrehoztuk egy 22 pontból álló fogyatékosügyi tanácsadói hálózatot, hogy a fogyatékos emberek és családjaik információs és tanácsadói támogatásban részesülhessenek a mindennapi nehézségek leküzdésében.

A szolgáltatásokról, illetve a fogyatékos személyeket érintő aktualitásokról, igénybe vehető ellátásokról, szakemberekről naprakészen tájékozódhatnak az érintettek, családtagjaik és a velük foglalkozó szakemberek a számukra létrehozott és működtetett információs portálunkon, a www.efiportal.hu oldalon.

Minden modellprogramunkról részletes adatgyűjtést végzünk, melyet az Egységes Fogyatékosügyi Információs Portál belső tevékenységadminisztrációs rendszerében rögzítünk, így a projekt zárásakor elemző, értékelő tanulmányokban dolgozzuk fel és tesszük közzé az elért eredményeket.

A kiadvány területenként vezeti végig az olvasót a szolgáltatások bemutatásán és azok eredményeinek ismertetésén. A MONTÁZS projekt keretében kiépített modellprogramok beváltották a hozzájuk fűzött elképzeléseinket, a szolgáltatásokra jelentős igény mutatkozott, így a továbbvitelük indokolt és szükséges. Bízunk benne, hogy a megkezdett fejlesztési munkák és azok eredményei meggyőzőek lesznek és a modellprogramok beépülnek a hazai szakmai szolgáltatások rendszerébe, összhangban az Országos Fogyatékosügyi Program végrehajtásának 2022 végéig tartó Középtávú Intézkedési Tervével (2020. április 28.).

1. Szolgáltatásfejlesztési modellprogramok

1.1. Fogyatékosügyi tanácsadói hálózat az Információs és Koordinációs Pontokban

A fogyatékos emberek számára a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés elősegítése érdekében fogyatékosügyi tanácsadói hálózat alakult. A fogyatékosügyi tanácsadók munkáját az információs portál működtetésével támogatja a MONTÁZS projekt.

2018. április 1-től a projekt országszerte 22 Információs és Koordinációs Pontot (IKOP) hozott létre és működtetett, amelyek

- egységes tudásbázissal rendelkező,
- a helyi igényekre alapozott szolgáltatási struktúrát biztosítottak a fogyatékos személyek és családtagjaik, valamint
- az intézményi ellátásban részesülő fogyatékos személyek számára.

1. térkép: Az Információs és Koordinációs Pontok országos hálózata

Az IKOP-ok egy folyamatosan aktualizált információs adatbázisra építve (ld. www.efiportal.hu), a kiválasztott család- és gyermekjóléti központokban, azok nyitvatartási rendje szerint működtek, melyekben két-két tanácsadói státusz állt rendelkezésre.

Az IKOP-okban tevékenykedő fogyatékosügyi tanácsadók speciális ismeretekkel, tudással rendelkeznek a fogyatékosügy területéről. Ez tette lehetővé, hogy a CSZGYJK-k által nyújtott egyéb tevékenységek mellett, az intézmények látókörében kevésbé jelen lévő fogyatékos személyek és hozzátartozóik számára közvetlen, sérülésspecifikus tanácsadói segítséget nyújtsanak.

Tevékenységük a segítői munkában behatárolt, a fogyatékoságból adódó kérdések, problémák megválaszolására, megoldására irányult. Feladatuk a fogyatékosügyi tanácsadói szolgáltatás biztosítása volt, melynek keretében:

- tanácsadói tevékenységet biztosítottak az igénybe vevők számára (kapcsolatfelvétel, információnyújtás, tájékoztatás, szociális készségek fejlesztése, ügyintézés, klubfoglalkozás, sorstársi csoportok szervezése és működtetése stb.),
- kiemelt szerepük volt a széles körű szakmai tájékoztatásban, kapcsolattartásban, az együttműködések kialakításában és fenntartásában, valamint a szolgáltatások és az igénybevevők összekapcsolásában.

Ennek érdekében együttműködtek:

- a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatásokat nyújtó szakemberekkel (esetmenedzserek, családsegítők, egyéb tanácsadók);
- az egészségügyi alap- és szakellátásokat nyújtó szolgáltatókkal (házi orvos, házi gyermekorvos, járó-, illetve fekvőbeteg-szakellátás, szakápolást biztosító egészségügyi szolgáltatók);

1. kép Kitelepülésen a fogyatékosügyi tanácsadók

- az oktatási, képzési szolgáltatásokat nyújtókkal (köznevelési intézmények, pedagógiai szakszolgálatok, felsőoktatás, szakoktatás és felnőttképzés);
  - a foglalkoztatási szolgáltatásokat nyújtókkal (fejlesztő foglalkoztatás, munkaerőpiaci, rehabilitációs szolgáltatás);
  - a közlekedési, sport-, kulturális és egyéb szabadidős szervezetekkel és szolgáltatókkal;
  - a társadalmi szerveződésekkel, helyi és egyéb érdekvédelmi csoportokkal; valamint az aktív hitéletet biztosító egyházi intézményekkel, közösségekkel.
- Segítették a MONTÁZS projekt speciális szolgáltatásainak igénybevételét (pl.: a Területi Autizmus Munkacsoportok szolgáltatásai, felnőtt logopédiai szolgáltatás, AAK-fejlesztés és -tanácsadás, AAK-eszköz kölcsönzése).
  - Gyűjtötték és frissítették, aktualizálták az információs rendszer adatbázisát a helyi szintű hírekkel, ellátásokkal, programokkal, szolgáltatókkal és szakemberekkel, valamint az akadálymentes közszolgáltatások információival. A szolgáltatásokkal kapcsolatos információkat feltöltötték az Efiportál (Egységes Fogyatékosügyi Információs Portál) felületére (<http://www.efiportal.hu/>).
  - Hálózati tagként folyamatosan kapcsolatot tartottak és információt cseréltek az ország többi pontján dolgozó fogyatékosügyi tanácsadóval.

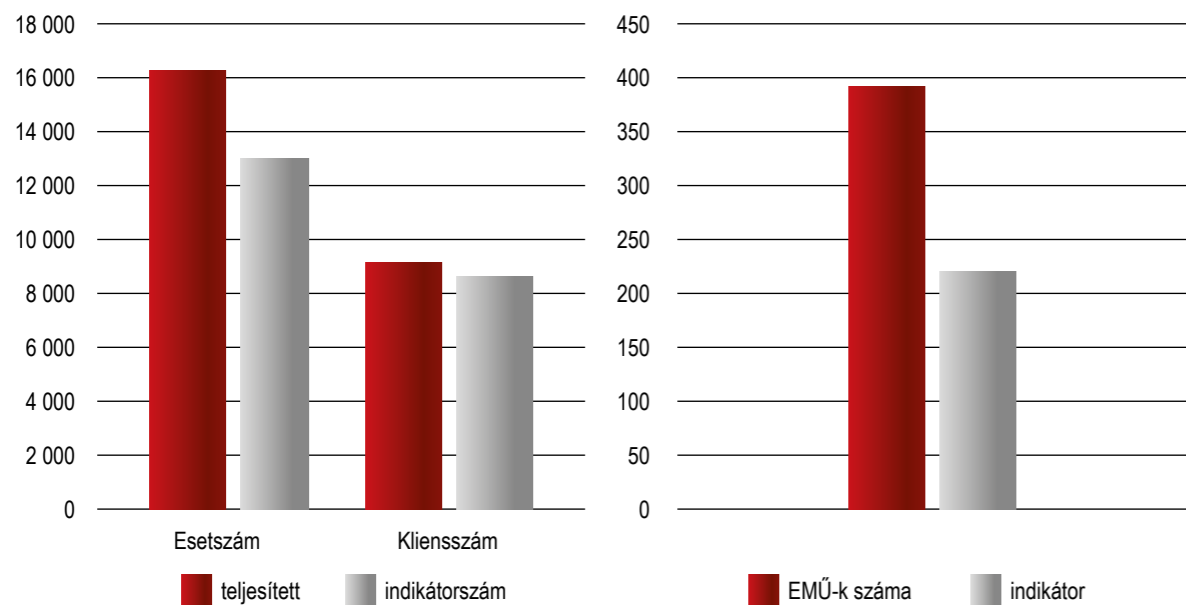
Az IKOP-okban dolgozó fogyatékosügyi tanácsadók munkáját, az őket fogadó intézményekkel való rugalmas együttműködést hálózati koordinátorok segítették.

Az elmúlt három év tapasztalatai és eredményei igazolják, hogy a fogyatékosügyi tanácsadás beváltotta a hozzá fűzött szakmai elképzeléseket, a helyi igényekre reagáló szolgáltatásra szükség van.

A 2018. április 1-től 2020. december 31-ig terjedő időszakban a 22 IKOP 16 288 esetben nyújtott szolgáltatást, 9171 kliens számára.

A fogyatékosági tanácsadói szolgáltatás összesített adatai

A fogyatékosági tanácsadók havonta szolgáltatott adatokat a tevékenységükről, melyek alapján mérhetővé vált aktivitásuk. A számukra előírt havi teljesítménymutatók alapján összehasonlító elemzéseket lehetett végezni, melyek a projekt zárótanulmányában kerültek kifejtésre.

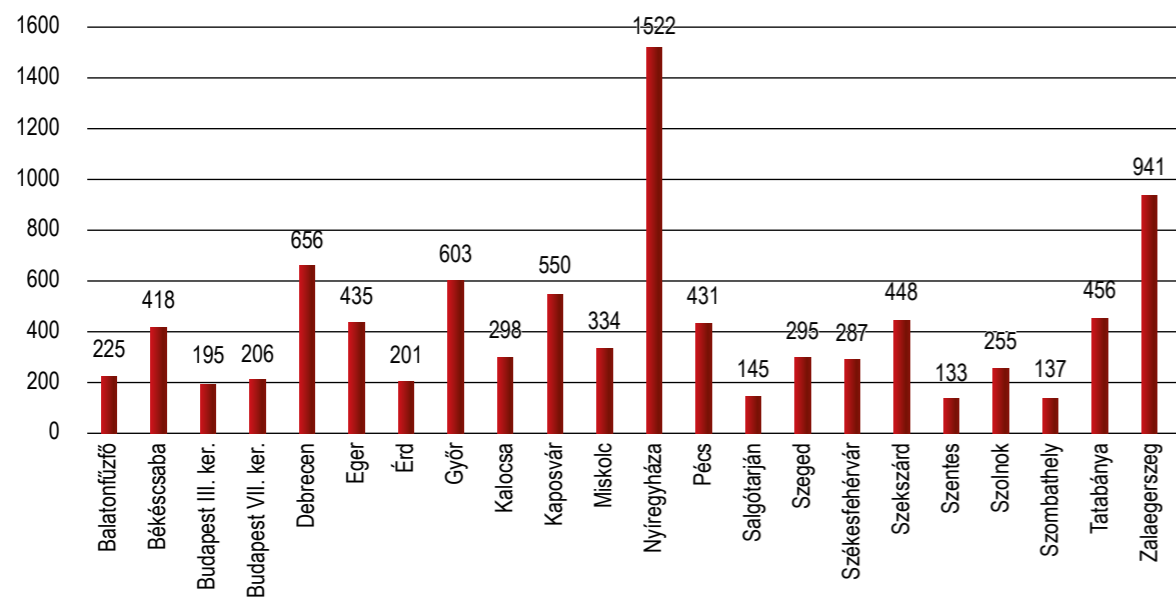

1. ábra: A fogyatékosági tanácsadói szolgáltatás adatai 2020. december 31-ig

Teljesített esetszám: 16 288 fő, teljesített kliensszám: 9 171 fő.

2. ábra: Együttműködések megvalósítása

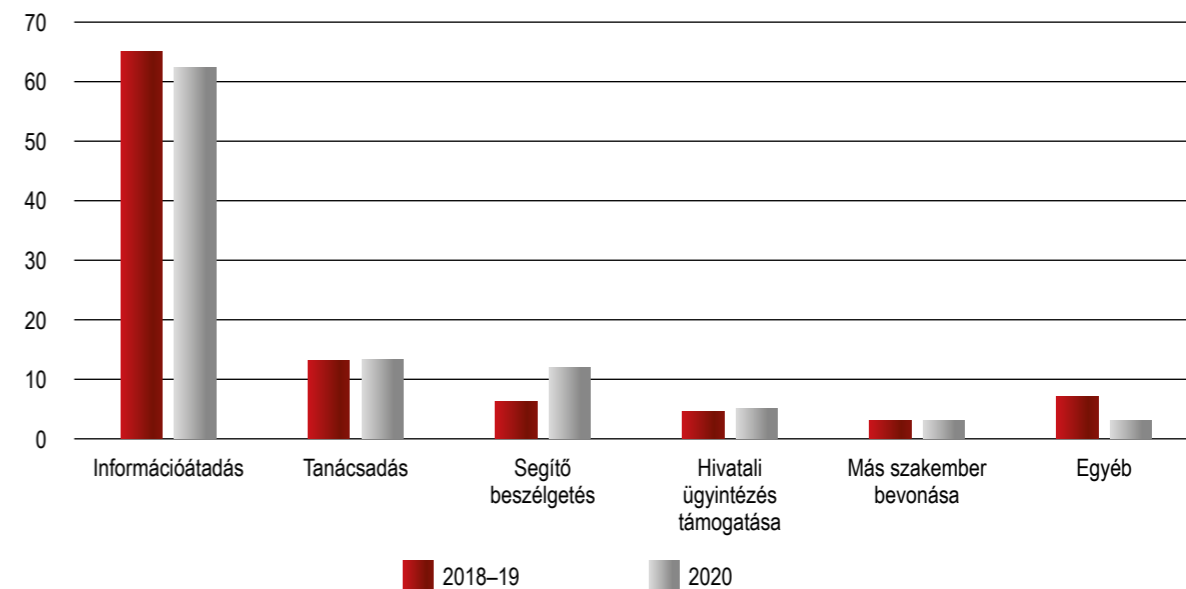
Felterjesztett Együttműködési Megállapodások (EMŰ) száma: 388 db

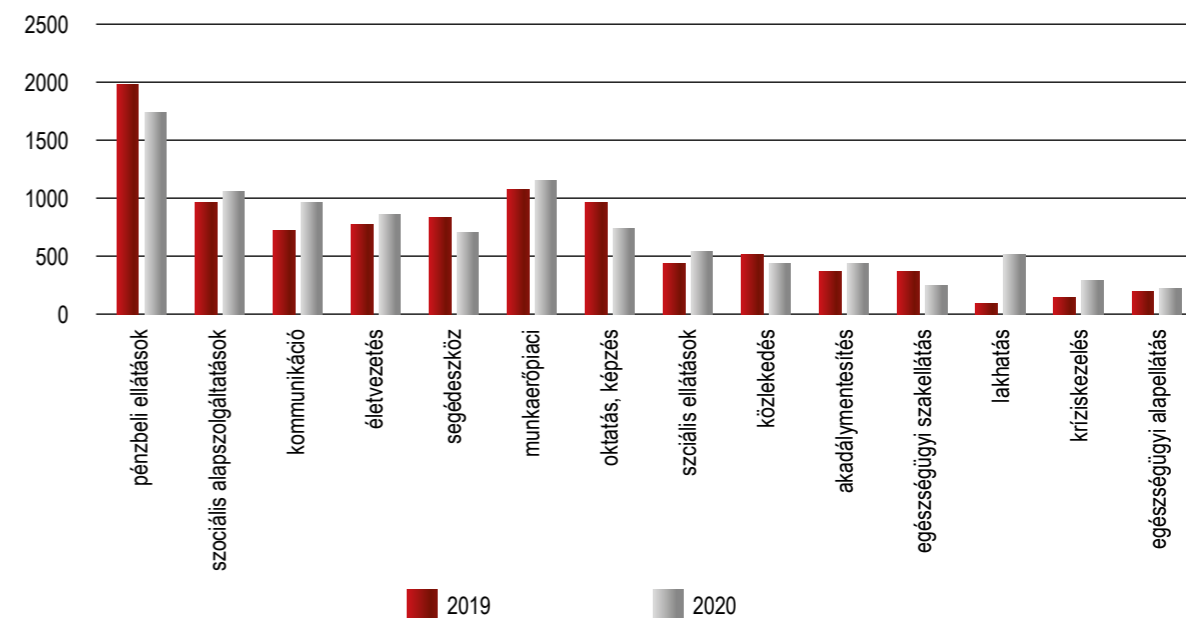
3. ábra: Kliensszámok megoszlása IKOP-ok szerint 2020. december 31-ig

A fogyatékosági tanácsadás tekintetében az eset- és kliensszámok, valamint az együttműködések számának alakulása meghaladja az előzetesen előírt mutatószámokat. A mutatószámok teljesülése alátámasztja a fogyatékosági tanácsadói tevékenység szükségességét, létjogosultságát az ellátórendszerben.

A fogyatékosági tanácsadók a területükön 192 alkalommal tartottak klubfoglalkozást a súlyosan halmozottan sérült fiatalok, valamint hozzátartozóik részvételével.

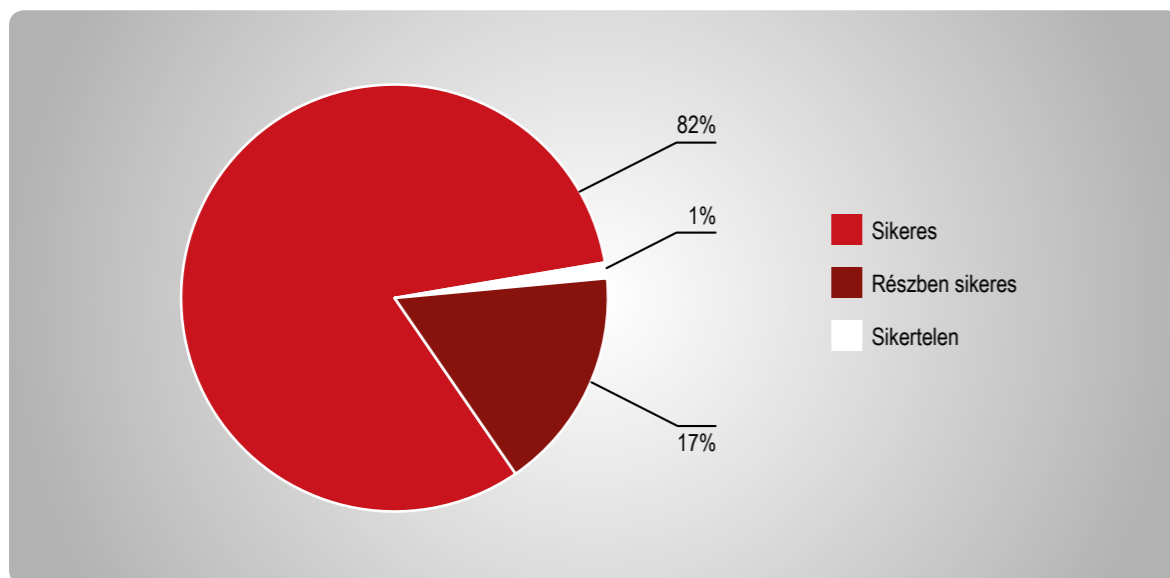

4. ábra: Szolgáltatások megoszlása időtartam szerint (%-os arányban)

5. ábra: Ügytípusok megoszlása

6. ábra: A tanácsadás eredményessége

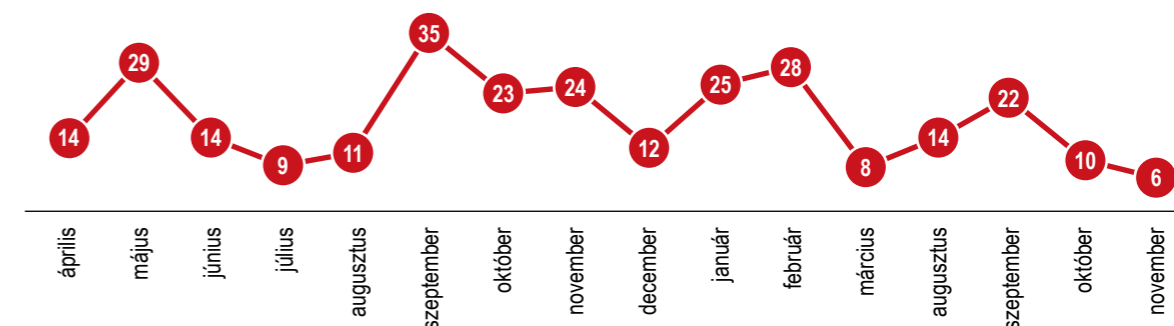
A járványügyi veszélyhelyzet bevezetését követően a fogyatékosügyi tanácsadók rugalmasan reagáltak a kialakult helyzetre. A személyes találkozások helyett az általuk már kialakított kommunikációs csatornák felhasználásával, a kliensek, valamint a hozzátartozók számára megfelelő, alternatív módokon folytatták a tevékenységüket. Online, valamint telefonos formában segítették a mindennapokat, így az elszigetelődött családok, egyének számára köldökzsinórt jelentettek a társadalom többi tagja, az egyes szolgáltatások felé.

Ezen túlmenően a tanácsadók aktívan részt vettek a települések által a veszélyhelyzet kihirdetését követően szervezett tevékenységekben is.

A MONTÁZS projekt zárását követően cél volt, hogy a szolgáltatás továbbra is fenntartható és valamennyi járás tekintetében hozzáférhető legyen a fogyatékos személyek és családtagjaik számára, ezáltal biztosított legyen a közszolgáltatásokhoz, információkhoz és ellátásokhoz való hozzáférésük, javuljon életminőségük, illetve életvezetési képességük, továbbá támogassa az egyenlő esélyű hozzáférés megvalósulását és a társadalmi inklúziót.

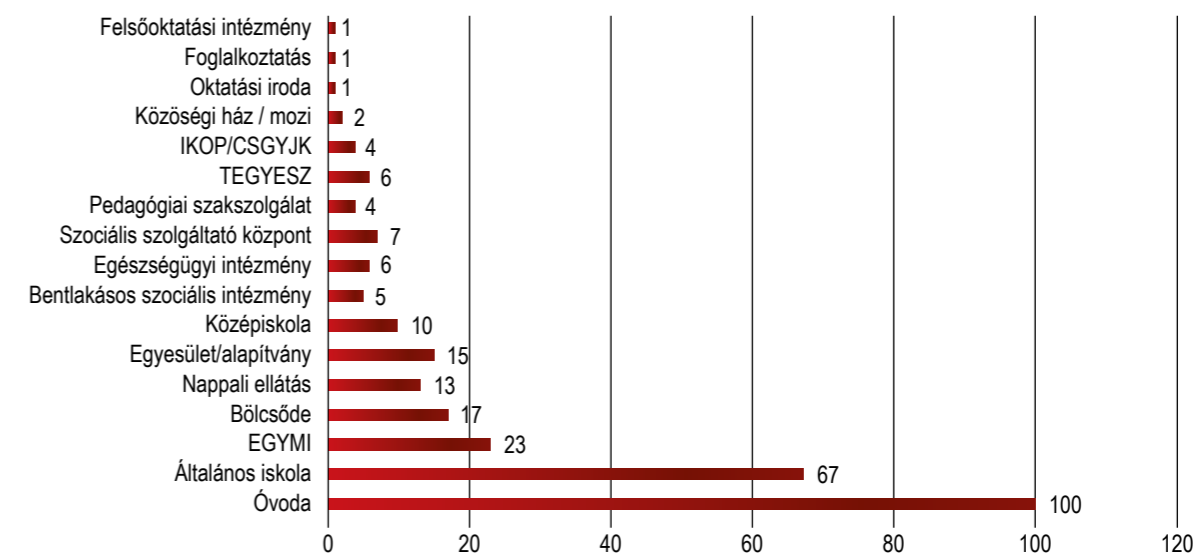
1.2. Területi Autizmus Munkacsoportok (TEAM-ek)

A kiemelt projekt keretében 2019. április 1-én modellprogram indult el, melynek keretében az országban 10 működési körzettel Területi Autizmus Munkacsoportok, azaz a TEAM-ek kezdték meg a működésüket. A munkacsoportokban az induláskor összesen 25-en kezdték meg a munkát. A TEAM-ek feladata az intézményrendszer autizmusspecifikus támogatása (köznevelés, egészségügy, szociális ellátás területén), melyet a teljesség igénye nélkül a következő módokon biztosítottak: helyben történő problémafeltárás a helyi stratégia kialakításához; konzultáció, szupervízió, tanácsadás, esetmegbeszélés nyújtása; előadások, workshopok megtartása; gyakorlati segítségnyújtás problémás helyzetek megoldásában; információátadás, módszertani tanácsadás biztosítása.

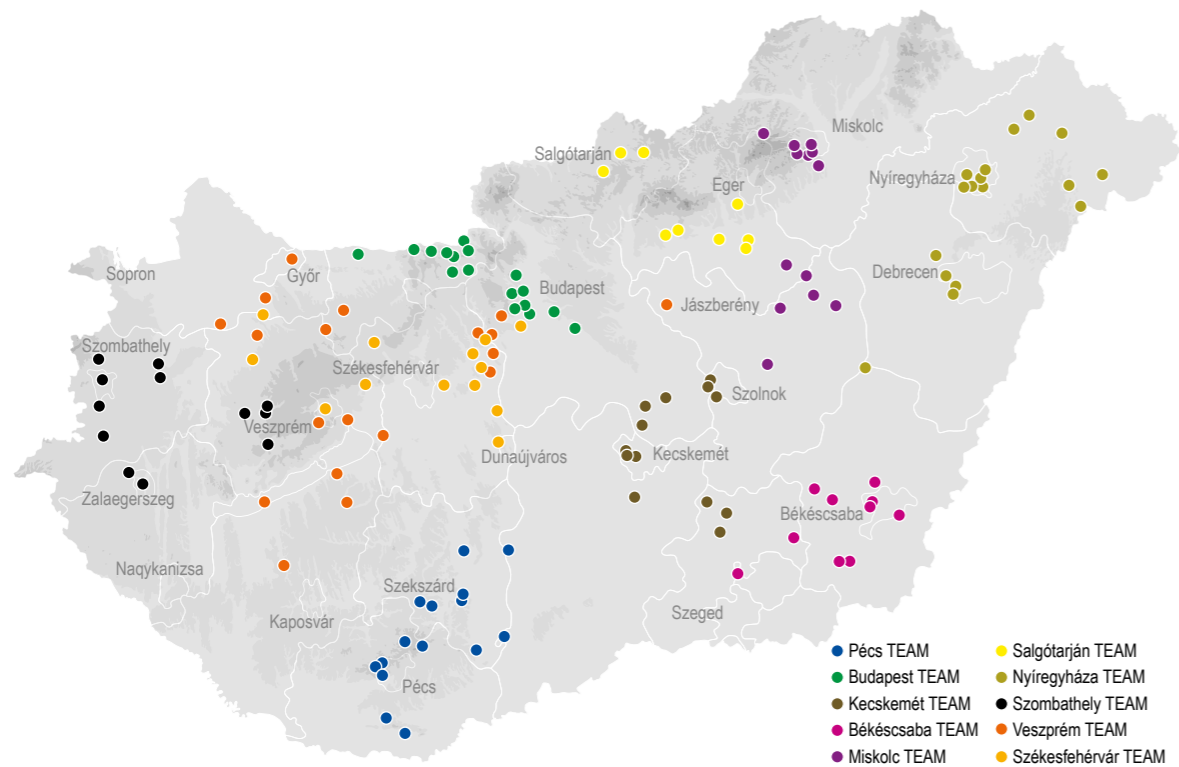

7. ábra: Jelentkezések TEAM - szolgáltatásra 2019. április – 2020. december

A beérkezett megkeresések (282 megkeresés) túlnyomó többsége a köznevelésből érkezett; óvodáktól, általános iskoláktól, egységes gyógypedagógiai módszertani intézményektől és bölcsődéktől. A 18 év alatti korosztályt ellátó intézmények közül több megkeresés érkezett továbbá a TEGYESZ-től, pedagógiai szakszolgálatoktól, középiskoláktól. Alacsonyabb számban, de érkezett megkeresés nappali ellátást biztosító, illetve bentlakásos szociális intézményektől, továbbá egészségügyi intézményektől, szolgáltatóktól (köztük kórháztól, háziorvostól, kórházi pszichológustól) is. Végül igénybe vette a szolgáltatást egy-egy, az előbbi kategóriákba nem besorolható, közfeladatot ellátó intézmény is; többek között autista embereket ellátó civil szervezet, kulturális intézmény, családsegítő központ is.

8. ábra: A megkeresések megoszlása intézménytípusonként 2019. április – 2020. december 31.

2. térkép: A Területi Autizmus Munkacsoportok klienseinek földrajzi helye

Az azonos színű pontok egy adott TEAM-hez beérkezett megkeresések helyszíneit jelentik. A színekhez tartozó TEAM-eket a térkép jobb alsó sarkában jelöltük.

Az eredeti koncepció szerint a TEAM-ek a közintézményeknek nyújtottak szolgáltatást. A koronavírus-járvány okozta veszélyhelyzet időszakában azonban online csatornán az autista személyek és családjaik is fordulhattak a TEAM-ekhez autizmus-specifikus szolgáltatásért. A TEAM-ek 3 hónap alatt összesen 240 alkalommal, ügyeleti rendszerben nyújtottak segítséget. 2020 októberétől ismét szükségessé vált az online tanácsadás megnyitása, melynek eredményeként 24-gyel nőtt az esetszám.

A két szolgáltatási típusban – intézményi tanácsadás 282 és online tanácsadás családok számára 264 – összesen 546 esetet láttak el a TEAM-ek.

1.3. Térítésmentes logopédiai szolgáltatás felnőtt korú beszéd- és nyelvi fogyatékos személyek részére

A projekt keretében 2019 februárjában térítésmentes logopédiai szolgáltatás jött létre a beszéd- és nyelvi fogyatékos személyek számára.

A beszéd- és nyelvi fogyatékos személyek közül azok felnőtt korúak csoportja, akiknél a beszélt nyelv, az írás-olvasás és számolás fejlesztésén, valamint a nyelészavarok korrekcióján van a hangsúly. Ők képezik azt a populációt, akiknél a fejlődési zavar nem szűnt meg felnőttkorra, illetve akiknél ez felnőttkorban szerzett zavarként jelent meg.

A felnőttkori beszéd- és nyelvi fogyatékos körébe tartozó fejlődési és szerzett tünetcsoportok:

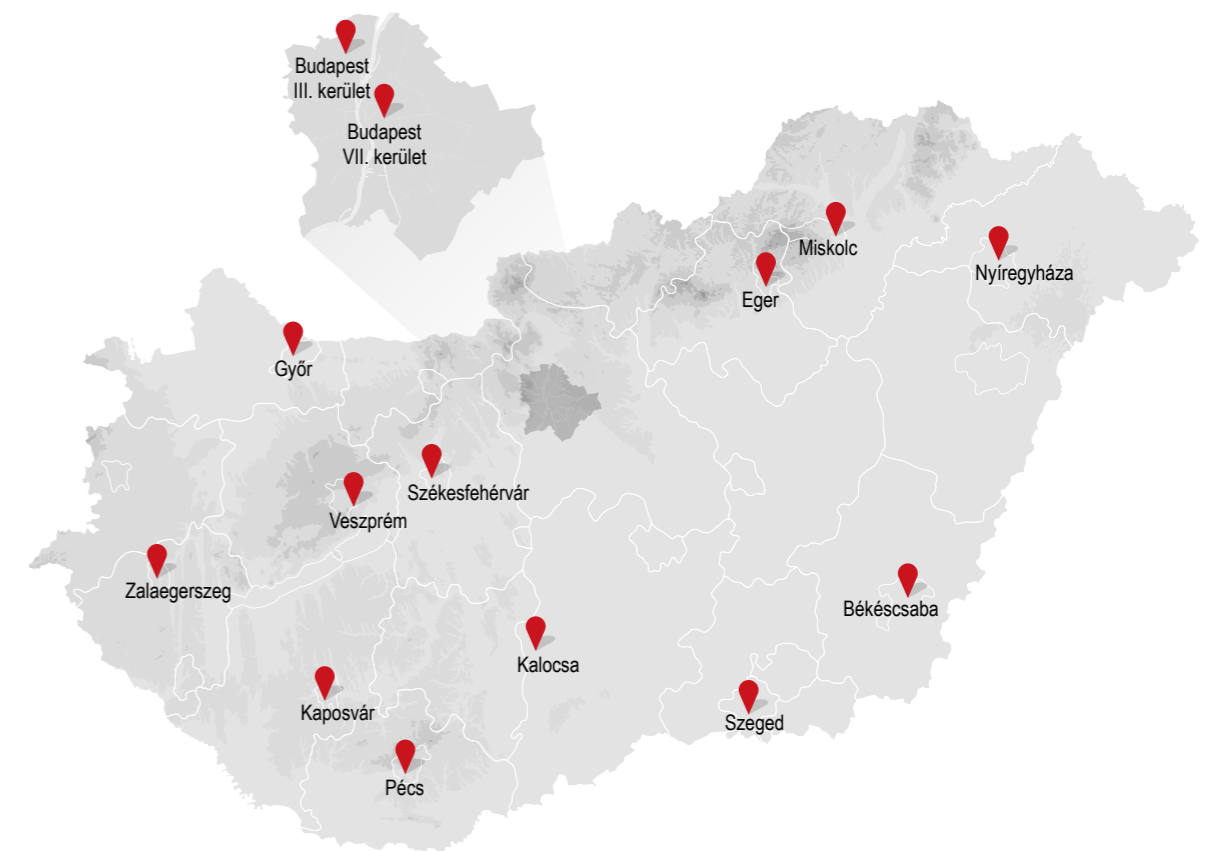
- artikulációs zavar
- dadogás
- hadarás
- orrhangzós beszéd
- hangképzés, hangadás zavarai (diszfóniák)
- gége nélküli beszéd
- afáziák
- dizartriák
- olvasási zavar (diszlexia)
- helyesírási, írászavar (diszgráfia)
- számolászavar (diszkalkulia)
- nyelészavar (diszfágia)

A beszéd- és nyelvi fogyatékos mint kategória jelenleg még sem a köztudatban, sem a rehabilitációban, sem a törvényalkotásban nem szerepel a jelentőségének megfelelő helyen, annak ellenére, hogy a beszéd- és nyelvi zavarok jelentős része célzott terápiával, eltérő mértékben, felnőttkorban is fejleszthető, javítható.

Az érintettek és családtagjaik legtöbbször teljesen magukra maradnak a problémáikkal, megfelelő és elegendő információ hiányában tanácstalanok és kétségbeesettek. A korlátozott számú ismertető, felvilágosító anyaghoz esetlegesen a hozzáférésük. Kérdéseikre nem kapnak válaszokat, az ellátás hiányában pedig teljesen szem elől tévesztik őket.

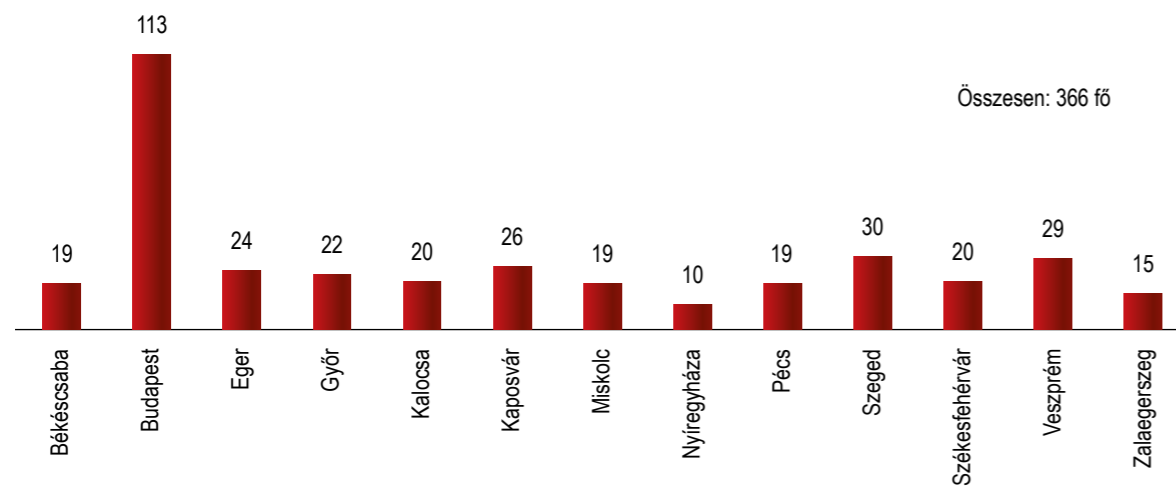
A szolgáltatás létrehozásának a célja az volt, hogy a közszolgáltatások területén olyan lehetőség álljon rendelkezésre, melynek köszönhetően a felnőtt beszéd- és nyelvi fogyatékos populáció minden tagja – a különböző kórképektől függetlenül – alanyi jogon, térítésmentesen részesüljön terápiában, a lakóhelye közelében.

A felnőtt logopédiai szolgáltatás modellprogram az alábbi (pirossal jelölt) városokban volt elérhető, ahol a logopédusok megyei szintű ellátást biztosítottak.

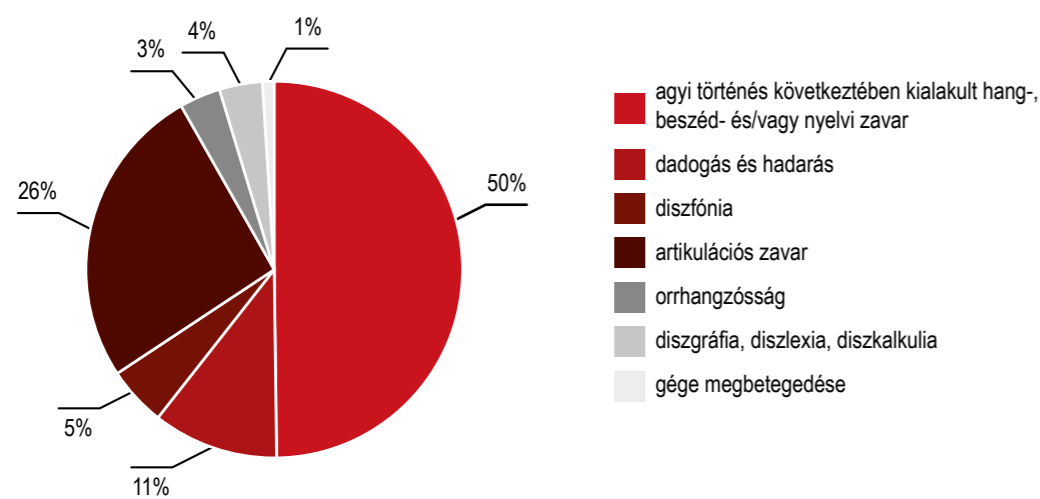
3. térkép: Felnőtt logopédiai szolgáltatás helyszínei

A modellprogramban összesen 21 logopédus szolgáltatott 13 városban. A kétéves működés alatt összesen 366 személy részesült logopédiai ellátásban 5618 órában.

9. ábra: A térítésmentes felnőtt logopédiai szolgáltatásra vonatkozó kliensszámok városok szerinti eloszlása (fő)

A grafikonon látható, hogy a kliensszám Budapesten a legmagasabb. Ennek több oka is lehet: Budapest lakossága nagyobb, mint más városoké, több szociális és egészségügyi intézményből érkehetnek a kliensek. A többi szolgáltatói helyen kiegyensúlyozott, lakosságarányú volt az igénybevétel, melyet jelentősen befolyásolt a rendelkezésre álló logopédusi kapacitás.

10. ábra: A térítésmentes felnőtt logopédiai szolgáltatást igénybe vevők megoszlása beszédképek alapján

A szolgáltatást igénybe vevők 50%-a esetében valamilyen agyi történet következtében kialakult hangképzési, beszéd- és/vagy nyelvi zavar indokolta a terápiát. A szolgáltatás leginkább ambuláns keretek között valósult meg, néhány esetben a kliens egészségügyi állapota indokolta az otthonában történő terápiás foglalkozást. A tapasztalatok alapján városonként eltérő tendencia figyelhető meg, hogy a kliensek honnan értesültek a térítésmentes szolgáltatás lehetőségéről, pl. logopédus korábbi ismeretsége, egészségügyi intézmények, szociális intézmények tájékoztatása, vagy akár szórólap, internetes megjelenés alapján.

2. kép: Szófelhő a beszéd fogyatékoság témaköréhez kapcsolódóan

1.4. AAK-módszertani központok és AAK-eszközkölcsönző szolgáltatás

Az ország 6 városában kerültek kialakításra AAK-módszertani központok, amelyek az augmentatív és alternatív kommunikációt használó személyek és családtagjaik számára ingyenes, egységes, azonos alapokra épülő szolgáltatásokat biztosítanak. A központok helyszíneinek kiválasztását segítette, hogy regionálisan, részben a már meglévő eszközkölcsonző centrumokra épültek, kiegészülve újabb tudás- és módszertani bázisként is működő intézményekkel.

3-4. kép Augmentatív és alternatív kommunikációs eszközök

Szolgáltatások

A modellprogram keretében az alábbi szolgáltatásokat érhatték el az AAK-igényű személyek, családtagjaik, szakemberek és intézmények:

- **Kommunikációs képességek és készségek felmérése** – az első lépés, mely során a szükségletek és a fejlesztendő területek meghatározásra kerülnek.
- **AAK-fejlesztés** – az AAK-eszközök és -módok kiválasztása, betanítása, gyakorlása.
- **Tanácsadás** – a hatékonyság érdekében szükséges konzultálni az érintett személlyel kapcsolatban lévő egyéb szakemberekkel, családtagokkal.
- **Eszközökölcsönzés** – a projekt során összesen 2500 db speciális eszköz beszerzése történt meg, melyek között megtalálhatóak különféle kialakítású és típusú hangadó gépek, ún. kommunikátorok, speciális kapcsolók, speciális egérkiváltók és billentyűzetek, okoseszközök, képkommunikációs szoftverek, valamint ezek használatát segítő adaptációs, illetve a pozicionálást segítő eszközök.
- **Speciális kommunikációs segítő szolgáltatás** – Két AAK-módszertani központban (Budapesten és Szegeden) kísérleti jelleggel, külföldi minták alapján indult meg ez a kiegészítő szolgáltatás. A speciális kommunikációs segítő a mindennapi élethelyzetekben segíti a kommunikációs akadályozottság csökkentését.

Az AAK-módszertani központok működése

Az AAK-módszertani központok szolgáltatási területe regionális szintű, így összesen a 6 központ működési területe fedte le az ország teljes egészét. A központok kialakításában két szempont játszott szerepet: a területileg fellelhető szakemberek és megfelelő szolgáltatási környezet biztosítása.

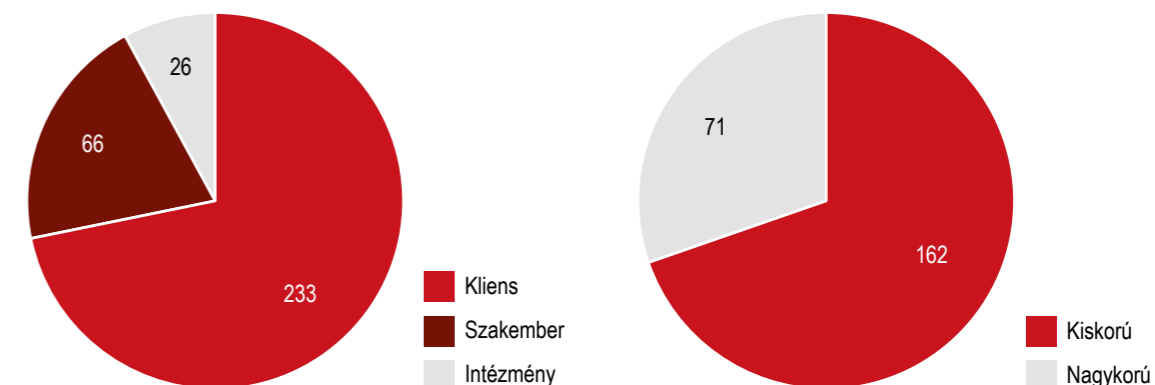

4. térkép AAK-módszertani központok helyszínei

AAK-módszertani központ	Székhelyintézmény
Budapesti AAK-Módszertani Központ	Nemzeti Fogytékosságügyi- és Szociálpolitikai Központ Közhasznú Nonprofit Kft.
Debreceni AAK-Módszertani Központ	Debrecen-Nagytemplomi Református Egyházközség Immánuel Otthona és Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolája
Kaposvári AAK-Módszertani Központ	Mozgáskorlátozottak Somogy Megyei Egyesülete
Miskolci AAK-Módszertani Központ	Szorgoskert Nonprofit Kft.
Szegedi AAK-Módszertani Központ	Gemma Iskola Nonprofit Közhasznú Kft.
Zalaegerszegi AAK-Módszertani Központ	Zalaegerszegi Nyitott Ház Óvoda, Általános Iskola, Fejlesztő Nevelő-Oktatást Végző Iskola, EGYMI

Az AAK-szolgáltatás eredményei

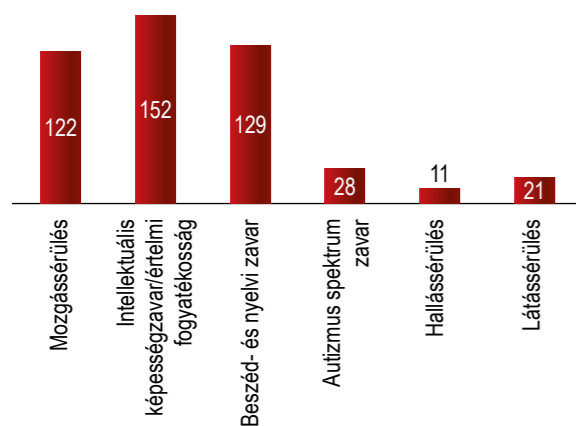
A 2019. június 1-től 2020. december 31-ig terjedő időszakban 325 kliens: 233 érintett személy, 66 szakember és 26 intézmény rögzítése történt meg a központok szakemberei által (11.a. ábra). Az érintett személyek 69,5 százaléka kiskorú (11.b. ábra)volt.

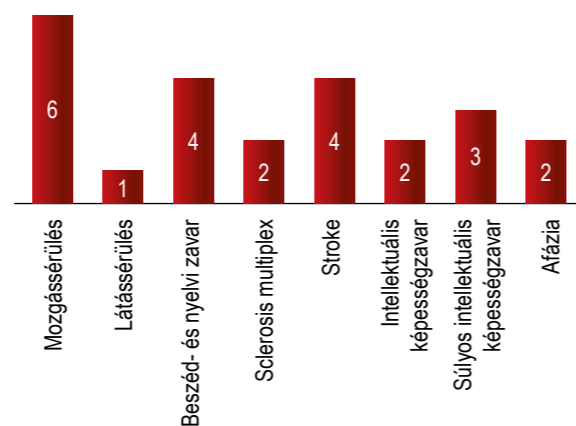
11.a ábra: A szolgáltatást igénybe vevők száma típusonként

11.b ábra: Kliensek kor szerinti megoszlása

A szolgáltatást többségében veleszületett sérüléssel élő személyek vették igénybe. Esetükben a kórokok között leggyakrabban az intellektuális képességzavar, a beszéd- és nyelvi zavar, valamint a mozgássérülés jelent meg; a hallásérültek száma volt a legkisebb (12. ábra). Jelenlegi adatbázisunkban a szerzett sérüléssel élők száma relatíve alacsony: 22 fő (13. ábra). Mindkét klientípusnál gyakori a sérülések halmozódása, ami azt jelenti hogy nemcsak egyféle kóroki háttérrel rendelkeznek.

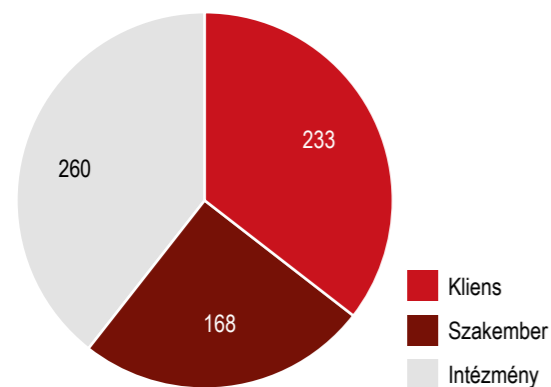

12. ábra: A veleszületett sérült kliensek kórosi megoszlása (154 fő esetében)

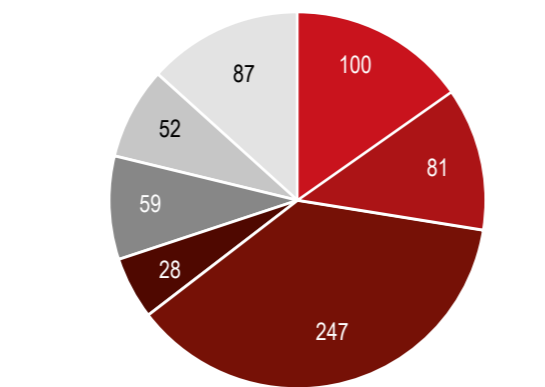

13. ábra: A szerzett sérült személyek kórosi megoszlása (11 fő esetében)

A 2626 db regisztrált szolgáltatásban a különböző szolgáltatástípus között kiugró számban a fejlesztés, a tanácsadás és a felmérés szerepeltek, legkevesebb rögzítés a kommunikációs segítség területén történt. A 661 db kikölcsönzött eszköz esetében intézmények kölcsönözték a legtöbbet (14. ábra).

14. ábra: A kölcsönzések megoszlása

15. ábra: Kölcsönzött eszköztípusok

A kölcsönzött eszközöknél 38 százalékban a kommunikátorok szerepelnek, utána sokkal kisebb arányban (15%), de nagyjából egyenlő megoszlásban a kapcsolók, a szoftverek és az okoseszközök (15. ábra). Az eszközök közül a kommunikátorok népszerűsége is vélelmezhetően abból eredt, hogy alkalmazása könnyen és gyorsan megtanulható és gyors „sikereket” eredményez az AAK-használók körében.

Az adatokból kiolvasható, hogy a kliensek első körben a bevont központok bázisintézményének kliensköréből kerültek ki. A kiskorúak kiugróan magas száma is azt jelzi, hogy a központok nagy részében a szakemberek kiskorú, veleszületett sérüléssel élő személyekkel foglalkoznak főállásban. A szerzett sérüléssel élők száma a mintában nagyon alacsony, de annál színesebb képet mutat. A szolgáltatásoknál a magas fejlesztési arány szintén azt jelzi, hogy a szakemberek először egy stabil, számukra ismert klienskörrel gyakorolták be az eszközök használatát, a szolgáltatás protokollját.

A COVID-19 járvány 2020. tavaszi karanténidőszakában a közvetlen szolgáltatás nagyrészt szünetelt, tekintettel a kliensek súlyos állapotára. Ez idő alatt a szakemberek nagy része kommunikációs eszközöket és módszertani anyagokat készített, pl. tematikus kommunikációs táblákat. A központ munkatársai több felkérést is kaptak külső szervezetektől az eszközök működésével és ajánlásával kapcsolatos bemutatók szervezésére, amelyeket többnyire online formában bonyolítottak le. Az online AAK-tanácsadások és -fejlesztések is egyre nagyobb népszerűségnek örvendtek, de amint lehetett, 2020. június 15-től a szolgáltatások nagyrészt visszaálltak személyes találkozásokra.

5. kép: AAK-fejlesztés

6. kép: Workshop a központok dolgozóinak számára

2. A projektben kidolgozott és megvalósított minősített képzések

2.1. Képzések a fogyatékosügyei tanácsadók számára

A projekt az alábbi minősített képzésekkel támogatta az Információs és Koordinációs Pontokban (IKOP) dolgozó fogyatékosügyei tanácsadók és hálózati koordinátorok felkészülését:

- **Fogyatékosügyei tanácsadó** – alapozó képzés;
- **Fogyatékosügyei tanácsadó** – az Információs és Koordinációs Pontokban dolgozó fogyatékosügyei tanácsadók felkészítése a fogyatékosügyei tanácsadói tevékenységre;
- **Az Egységes Fogyatékosügyei Információs Portál mint online tudástár megismerése;**
- **Hálózati koordinátorok felkészítése az Információs és Koordinációs Pontok módszertani támogatására;**

- **Az Információs és Koordinációs Pontokban dolgozó hálózati koordinátorok felkészítése szervezetfejlesztés témakörben;**
- **Személetformálás** – Módszertani kézikönyv és feladatgyűjtemény a fogyatékos-ságügy területén megvalósuló személetformáló alkalmak szervezéséhez.

A fenti képzések 2018-ban valósultak meg, a fogyatékos-ságügyi tanácsadók (60+50 órás) képzése három csoportban, míg a hálózati koordinátorok (9+9 órás) képzése 2 csoportban történt meg. A megvalósult képzések az új szolgáltatói hálózat kiépülését és szakmai háttértudásának megalapozását célozták. Emellett a képzési csoportokban szakmai együttműködések indultak, amelyek támogatták a kezdeti hálózatosodási aktivitásokat az IKOP-ok működésében.

További vállalt feladat volt a különböző szakmai rendszerekben minősített képzések keretében az egyenlő esélyű hozzáférés témakörében ismeretek átadása a közszolgáltatás területén dolgozó szakemberek számára. A képzések gyakorlatorientált tréning jellegű alkalmak voltak, melyeken a résztvevők elméleti ismereteket és saját élményű tapasztalatot is szerezhettek.

A projekt későbbi szakaszában a személyi változásokat követve, a Moodle oktatási keretrendszerben létrehozott online elérhető tartalommal és online konzultációval kiegészítve készültek fel az új fogyatékos-ságügyi tanácsadók feladataik végzésére. Ebben a formában a pandémia alatt, kis létszámú csoportnak is meg lehetett tartani a szükséges felkészítéseket.

2.2. Képzések a közszolgáltatásban dolgozó szakemberek számára az egyenlő esélyű hozzáférés témakörében

A projekt első szakaszában 20 továbbképzés kapott különböző szakterületeken minősítést. A szakterületekre kidolgozott képzések az egészségügyben dolgozó vezetők és szakdolgozók számára, az egészségfejlesztési irodák munkatársainak, a közművelődés területein, a házi segítségnyújtásban dolgozó szociális szakembereknek, valamint a belügyi szakembereknek nyújtottak fogyatékos-ságügyi ismereteket. A közszolgáltatásban dolgozó szakemberek felkészítését célzó képzéssorozat előkészítéseként – a képzők képzésén – 15 szakember vett részt 1 csoportban, egy 30 órás tréningen. Ezenfelül a képzésekben együttműködő, megváltozott munkaképességű munkatársak számára 1 csoportban 30 órás tapasztalati szakértői feladat ellátására felkészítő képzés valósult meg.

7–8. kép: Közművelődési szakemberek képzése

2019-ben az egészségügy, a közművelődés, a Belügyminisztérium által irányított szervezetek, a szociális szektor szakemberei számára szervezett képzéseken **466 főt** értünk el **a 29 megvalósult képzésben.**

2.3. Az autizmusellátás területén megvalósult képzések

A képzési folyamatban a cél a gyakorlati, interaktív oktatás megvalósítása mellett az elméletbe ágyazott gyakorlatok hangsúlyos megjelenése volt. Képzéseink célcsoportja eltérő volt, az intézményeken, szakembereken kívül a szülők is előtérbe kerültek. Összesen 422 fő részvételével valósultak meg a képzéseink. A visszajelzések alapján rengeteg új és jó gyakorlatot ismerhettek meg a résztvevők az interaktív, gyakorlatias tanulási folyamat során. A program keretében megvalósuló képzések a következők voltak:

- **„A” mint autizmus** – érzékenyítő, ismeretterjesztő program autista gyermekeket és felnőtteket ellátó dolgozók számára (8 óra). Összesen 20 fő részvételével valósult meg.
- **Autista diák az iskolában** (16 óra) – alapszintű felkészítő program a köznevelésben dolgozó szakemberek számára. Összesen 65 fő részvételével valósult meg.
- **Autista gyermek az óvodában** (8 óra) – érzékenyítő program integrált óvodában dolgozó szakemberek számára. Összesen 91 fő részvételével valósult meg.
- **Autizmus 5 lépésben** (40 óra) – autizmus-specifikus szülői kompetenciafejlesztés – autizmussal élő gyermekeket nevelő szülők, gondozó családtagok részére. Összesen 28 fő részvételével valósult meg.
- **Autista gyermek az általános és középiskolák többségi intézményeiben** (30 óra) – alapszintű felkészítés az intézmények pedagógusai számára. Összesen 74 fő részvételével valósult meg.
- **Autizmus és felnőttkor** (16 óra) – alapszintű felkészítő program felnőttkorú autista emberekkel foglalkozó szakemberek számára. Összesen 40 fő részvételével valósult meg.
- **Autizmus-specifikus módszerek autizmussal élő gyermekek társas megértésének támogatására** (8 óra) – Összesen 21 fő részvételével valósult meg.
- **A tanácsadás szerepe, tanácsadói feladatok autista gyermekek és fiatalok inkluzív nevelésében** (120 óra) – Összesen 30 fő részvételével valósult meg.
- **A tanácsadás szerepe, tanácsadói feladatok felnőttkorú autista emberek ellátásának támogatásában I.** (30 óra) – Összesen 18 fő részvételével valósult meg.
- **A tanácsadás szerepe, tanácsadói feladatok felnőttkorú autista emberek ellátásának támogatásában II.** (30 óra) – Összesen 18 fő részvételével valósult meg.
- **A tanácsadás szerepe, tanácsadói feladatok felnőttkorú autista emberek ellátásának támogatásában III.** (40 óra) – Összesen 17 fő részvételével valósult meg.

2.4. A felnőttkori logopédiai ellátás területén megvalósult képzések

A „Felnőttkori szerzett nyelvi és kommunikációs zavarok kezelése a klinikai logopédiában” elnevezésű pedagógiai területen minősített továbbképzés három, egymással összefüggő képzésből állt, melyből az első elméleti, a második gyakorlati és elméleti ismereteket tartalmazott, a harmadik pedig szupervíziós lehetőséget biztosított a résztvevők számára a felnőtt beszéd- és nyelvi fogyatékos személyekkel végzett diagnosztikus és terápiás munka területén. A képzés kidolgozását, illetve megtartását a projekt a Szegedi Tudományegyetemmel kötött együttműködés keretében valósította meg. A továbbképzések az alábbiak szerint valósultak meg:

- **Felnőttkori szerzett nyelvi és kommunikációs zavarok kezelése a klinikai logopédiában 1.** – Diszciplináris és interdiszciplináris áttekintés (60 óra);
- **Felnőttkori szerzett nyelvi és kommunikációs zavarok kezelése a klinikai logopédiában 2.** – A teammunka tükrében (60 óra);
- **Felnőttkori szerzett nyelvi és kommunikációs zavarok kezelése a klinikai logopédiában 3.** – Esetmegbeszélés, saját élményű tapasztalati megosztás, összefoglaló ismeretek (30 óra).

A gyakorlati képzés helyszíne a SZTE-ÁOK Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ Neurológiai Klinikája volt. Az első képzés 2019. május 10. és szeptember 13. között 17 fő részvételével, míg a második képzés 2019. szeptember 13. és december 13. között 15 fő részvételével zajlott le.

- A „Fül-orr-gégészeti osztályon dolgozó szakdolgozók szerepe a felnőtt beszéd- és nyelvi fogyatékos betegek ellátásában” elnevezésű, egészségügyi területen minősített, egynapos (6 órás) továbbképzés a szakdolgozók számára nyújtott elméleti és gyakorlati ismereteket a felnőttek ellátásában, valamint a logopédus a szakdolgozók hatékony munkájának kialakításában. A képzés 2019. október 17-én Pécsen, 12 fő aktív részvételével valósult meg.

2.5. Az AAK területén megvalósult képzések

Az AAK területén a **szaktudás megalapozását** egy többlépcsős képzési rendszer kiépítésével oldotta meg a projekt. Az alábbi képzések minősítése és megvalósítása zajlott le:

- **Augmentatív és alternatív kommunikációs segítő képzés** (90 óra) – hasonlóan a jelnyelvi tolmáchoz a komplex kommunikációs igényű személyek kommunikációs akadályának leküzdésében segít a mindennapi élethelyzetek során. Egy helyszínen, Budapesten (2019. augusztus) megvalósuló képzés során 18 személy kapott tanúsítványt.
- **Augmentatív és alternatív kommunikációs szakemberképzés** (60 óra) – AAK-fejlesztéseket, tanácsadást és támogatást végző szakemberek számára kidolgozott képzés. Az AAK alapmódszereit, a célcsoport specifikumait összefoglaló képzés. Három képzési körben (Budapesten és Debrecenben 2019. március–május) összesen 60 főt képeztünk (6. kép).

- **Augmentatív és alternatív kommunikáció diagnosztikaképzés** (60 óra) – a kommunikációs kompetenciák felmérésének módszertanát ismertető képzés. Két képzési körben, budapesti helyszínen, összesen 36 fő felkészítése történt meg a 2019. október és december közötti időszakban (7. kép).
- **Augmentatív és alternatív kommunikációs tréner-oktató képzés** (100 óra) – a többlépcsős képzési rendszer legfelső szintje. Az AAK-szakemberek jövőbeli oktatóinak képzése. Fő célja az alaptudások szintézise és az oktatói kompetenciák megszerzése. A képzésről 15 fő kapott tanúsítványt 2019 júliusában.

9. kép: Autizmus-specifikus szakmai képzés

10. kép: AAK-diagnosztika képzés

3. Szakmai fejlesztések

3.1. Az Egységes Fogyatékosügyi Információs Portál kialakítása és működtetése

Az Egységes Fogyatékosügyi Információs Portál (www.efiportal.hu) naprakész és releváns információkat nyújt a fogyatékos személyek és családtagjaik, valamint a velük foglalkozó szakemberek számára az oktatás-nevelés, az egészségügy, a munka világa, a szociális szolgáltatások, ellátások, az egyenlő esélyű hozzáférés témáiban. A honlap tartalma minden felhasználó számára könnyen, gyorsan, egyenlő eséllyel hozzáférhető. 2020-ra a honlap havi látogatottsága rendszeresen meghaladta a 12 000 főt.

A honlap főbb jellemzői: a legaktuálisabb információkat kiemelt hírként megjelenítve kelti fel a látogatók figyelmét. Rendszeresen frissülő híreket és eseményajánlót jelenít meg, melyekben a fogyatékos emberek és hozzátartozóik a számukra elérhető eseményekről programokról tájékozódhatnak. A statikus tartalmakban olyan információk friss gyűjteménye található, melyek a mindennapos ügyintézéshez, az önálló életvitelhez nyújtanak aktuális tartalmakat, például a foglalkoztatás, a komplex minősítés, az akadálymentesítés és az intézményi ellátás témaköreiben.

11. kép: Az Egységes Fogyatékosügyi Információs Portál főoldala

3.2. Szakmai anyagok a fogyatékosügyi tanácsadáshoz

A szolgáltatás működésének támogatására – a fogyatékosügyi tanácsadók felmerülő szükséglete alapján – több témában szakmai tartalmak, kiadványok készültek belső felhasználásra (SHS¹ klub foglalkozásterve, Esetgyűjtemény, Szemléletformáló kiadvány-csomag). A közszolgáltatás területén tartott képzések megvalósításához módszertani kézikönyv, fogyatékosügyi ismereteket tartalmazó alapismereti könyv és a tapasztalati szakértői képzést és tevékenységet bemutató *Tapasztalati szakértő a gyakorlatban* című kiadvány készült. A képzésekben részt vevők számára készült a *Fogyatékos személyek a KöZszolgáltatás ÜGYfeleli – komplex kisokos* című kiadvány, amely a fogyatékos ügyfelekkel kapcsolatos kommunikáció során alkalmazható és az egyenlő esélyű hozzáférés témáját dolgozza fel.

3.3. Szakmai fejlesztések az autizmus területén

3.3.1. Intézményfejlesztési program az autizmus területén

Az intézményfejlesztési programban 20 intézmény vett részt. Az eredeti koncepció szerint minden ellátási terület – oktatási, szociális és egészségügyi – képviseltette magát, végül a felnőttellátás területéről öt lakóotthonnal és egy egyetem támogató szolgálatával, a gyermekellátás területéről pedig két pedagógiai szakszolgálattal, hat EGYMI-vel, egy integráló óvodával, két integráló általános iskolával, egy integráló gimnáziummal, egy egészségügyi intézménnyel, valamint egy bölcsődével kezdődött el a mentorálási folyamat. Az intézmények vezetőivel és dolgozóival előzetesen interjúk készültek, amelyek alapján fejlesztési tervek készültek.

A tervezett fejlesztési folyamat két fő részből tevődött össze, egyrészt tudásátadásból, amely során akkreditált képzések, előadások és workshopok valósultak meg, másrészt

¹ SHS: súlyosan, halmozottan sérült

célzott problémakezelésből, mely során problémaorientált workshopokra, tanácsadásokra és konzultációkra került sor. Az intézményfejlesztés első szakaszában többnyire a képzések és a mentorálások zajlottak le. A mentorálási folyamat összesen 6 hónapig tartott az intézményekben, 4+2 hónap bontásban. Az intézmények számára biztosított képzések felsorolása a 2.3. pontban olvasható.

Az Önértékelési szempontrendszer átdolgozása

Az Önértékelési szempontrendszerek a *Nyolc Pont – Az autizmussal élő emberek életminőségét támogató, országos lefedettségű szakmai tanácsadó hálózat kiépítése* című kiemelt projekt keretében jöttek létre (TÁMOP 5.4.11-12/1.). A MONTÁZS projekt keretében megvalósult ezeknek a frissítése.

Az autizmus-specifikus ellátás során az önértékelési szempontrendszer kialakításának elsődleges célja, hogy támogassa a különböző ellátóintézményeket, szolgáltatókat autizmusra vonatkozó szolgáltatásuk szakmai minőségének értékelésében, a minőségi ellátás kialakításában, fenntartásában, fejlesztésében. Egy adott szolgáltató működésére vonatkozó követelményeket számos jogszabály és szakmai irányelv szabályozza, azonban ezek csak részben tartalmazzák azokat a specifikumokat, amelyek az autista emberek minőségi ellátására vonatkoznak. Az önértékelési szempontrendszer az adott szolgáltató jogszabályokban és szakmai irányelvekben meghatározott szolgáltatási követelményein túl jelöli ki azokat az elvárásokat, melyek az adott szolgáltatás autizmus-specifikusságát biztosítják. Az elvárt követelményeket/szempontokat a szolgáltatók számára fogalmazza meg annak érdekében, hogy ellátási feltételeiket autista klienseik szükségleteiknek megfelelően alakítsák. Azon intézménytípusok, amelyek számára az autizmus-specifikus ellátás önértékelési szempontrendszerére elérhető:

- gyermekkori diagnosztikát végző intézmények/szolgáltatók,
- gyermekgyógyászati alap- és szakellátás, járó- és fekvőbeteg-ellátás,
- pedagógiai szakszolgálatok,
- többségi óvodák, általános és középiskolák, valamint a szakképző intézmények,
- gyógypedagógiai óvodák, általános iskolák, fejlesztő nevelést és oktatást végző intézmények, speciális szakiskolák,
- lakóotthonok,
- nappali ellátást nyújtó intézmények,
- gyermekvédelmi alapellátás: gyermekjóléti szolgálat, gyermekek napközbeni ellátása.

Az intézményfejlesztésben részt vevő intézmények ezeket a szempontrendszereket megismerték.

Az intézmények mentorálási tapasztalatai

Az intézmények kérdőívek kitöltésével értékelték a mentorálással kapcsolatos tapasztalataikat. Ezek összegzése szerint 20 intézményből 1 intézmény jelezte, hogy nem a várakozásaiknak megfelelően alakult a program, míg 19 intézmény elégedett volt vele.

Az intézményfejlesztés második szakaszában online esetklinikán két tapasztalt autizmus szakember segítségét vehették igénybe az intézmények, valamint bekapcsolódhattak a MONTÁZS projektben működő másik szakmai programba, azaz a TEAM-be is. Minden intézmény megkapta az általuk kiválasztott szakkönyveket, illetve a MONTÁZS projektben lefordított további szakkönyveket és szakmai cikkeket is

4. Szakmai protokollok

4.1. Szakmai protokoll az autizmus spektrum zavar felismeréséhez

A Semmelweis Egyetem Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika szakembereivel együttműködésben elkészült a *Szakmai protokoll az autizmus spektrum zavar felismeréséhez és pszichiátriai ellátásához felnőttkorban*. Az útmutató elkészítésének célja az volt, hogy a pszichiáterek autizmus spektrum zavarral kapcsolatos kompetenciái fejlődjenek, javuljanak a közeljövőben. Ez a segédlet az ASD felismeréséhez és a kezelési lehetőségek meghatározásához igyekszik támpontokat nyújtani, de nem helyettesíti a nyilvánosan is elérhető, részletes szakmai irányelveket.

4.2. Autizmus – belépés a felnőttkorba Módszertani segédlet az átmenet támogatásához

Autizmus – belépés a felnőttkorba. Módszertani segédlet az átmenet támogatásához c. útmutató elméleti és mindennapi gyakorlati segítséget kíván nyújtani annak érdekében, hogy a serdülőkorú autista fiatalok – tervezett, sokrétű, egyénre alakított folyamat eredményeképpen – megerősödjön, minél felkészültebben, stresszmentesebben induljanak el felnőtt életük felé. Célja, hogy az autista emberek életútjának ezen sajnálatosan elhanyagoltabb, ugyanakkor az életminőség szempontjából meghatározó időszaka is figyelmet kapjon, elméleti és gyakorlati támpontokat kapjanak a szakemberek az átmenet menedzseléséhez.

4.3. Beszéd- és nyelvi fogyatékos felnőtt személyek ellátási protokollja – kézikönyv

A kötet különböző szempontok szerint közelíti meg ezt a komplex témát – a teljesség igénye nélkül. A tanulmányokban a szerzők saját tapasztalatuk és szakirodalmi ismereteik alapján dolgozták fel saját szakterületüket. A felvetett kérdések és megoldási javaslatok nyomán közelebb kerülhetünk a felnőttkorban két leggyakoribb beszéd- és nyelvi zavar csoportjában érintett személyek teljesebb rehabilitációjához.

4.4. Diagnosztikus protokoll az augmentatív és alternatív kommunikációs fejlesztési és támogatási szükséglet felméréséhez

A komplex kommunikációs igény pontos meghatározása, az egyéni igények feltérképezése az első lépése annak, hogy az érintett személyek számára megfelelő támogatásokat lehessen biztosítani. A protokoll a hazai AAK-szakemberek elméleti és szakmai tapasztalatait ötvöző gyűjtemény. Komplex anyag abban az értelemben, hogy mind az első fejezet elméleti háttere (140 old.), mind a kérdőívek (182 old.) sérülésspecifikusan, valamint az AAK-módok és eszközök tekintetében is tagoltak. A kiadvány igyekszik lefed-

3.3.2. Hiányterületeket célzó fejlesztések és programok

Az autizmus témán belül kiemelten kezelte a projekt az autizmusellátás olyan hiányos (rész)területeit, melyek önállóan nem jelennek meg a rendszerszintű fejlesztések folyamatában, azonban meghatározóak az autizmussal élő emberek és családjaik életminősége szempontjából. Idetartozik többek között a tehetség gondozás, a családokkal való együttműködés és segítségnyújtás, az önérvényesítő csoportok támogatása.

Autizmussal élő felnőttek testvéreinek támogatása

A MONTÁZS projekt Autizmus Munkacsoportja 10 alkalmas testvértámogató csoportot valósított meg olyan felnőttek számára, akiknek autista testvérük van. A csoport 2020 szeptemberében indult el hat fővel. Megsegítésüket azért tartottuk kiemelten fontosnak, mert fogyatékossgal élő gyermek testvéreként felnőni egy családban különleges dolog. A testvérek élethelyzetükből fakadóan gyakran nagyon empátikusak, saját igényeiket megtanulják olykor háttérbe szorítani, ugyanakkor ők is vágnak a figyelemre, a különlegesség érzésére. A fogyatékos gyermeket nevelő családok nehezített mindennapjai gyakran egyenlőtlen helyzeteket teremtenek. A testvércsoport abban segített a testvéreknek, hogy szembe tudjanak nézni a természetes pozitív és negatív érzéseikkel. Lehetőséget kaptak, hogy más testvérektől megtanulják megélni, hogy a saját tapasztalataik nem is olyan szokatlanok, azokkal nincsenek egyedül, a többiek pont ugyanúgy éreznek és csinálnak dolgokat, ahogyan ők. A testvércsoport egy olyan támogató és biztosságot nyújtó térként működött, ahol a résztvevők a felszabadult együttlét során megélhették és kifejezhették örömeiket, bánatukat és különböző indulataikat.

Önérvényesítő csoport támogatása

Az MONTÁZS projekt Autizmus Munkacsoportja 9 alkalmas önérvényesítő csoportot valósított meg. A program szakmai támogatást nyújtott autizmussal élő személyek egy önszerveződő csoportja számára kapcsolatépítés, tervezés, csoportos tréningek koordinálása stb. terén, annak érdekében, hogy az érintettek saját maguk formálhassák meg véleményüket az őket érintő kérdésekben.

Kortárs segítő csoportok szervezése

Az autizmussal élő fiatalok megsegítésének egy sajátos módja az önkéntes kortárs segítők bevonása a támogató programokba. A pedagógusok, pszichológus és gyógypedagógus közreműködésével az autizmussal élő középiskolások szociális készségeinek közvetett fejlesztését, az esetleges izoláció és a hangulati élet zavarainak megelőzését szolgálja. A projekt keretén belül 2 kortárs segítő csoport valósult meg, amelyek során előzetes felkészülés után gimnazista tanulók érzékenyítettek felső tagozatos diákokat olyan osztályokban, ahol egy vagy több autizmussal élő diák is tanul.

3.4. AAK módszertani anyagok

A könnyen feldolgozható, gyakorlati tartalmakat összefoglaló digitális módszertani gyűjtemény célja a jelenleg elérhető speciális eszközök használatának gyakorlati alkalmazásához kíván módszertani útmutatót adni a szakembereknek és szülőknek egyaránt. A szakanyag fókuszja az IKT alkalmazása – speciális AAK-oktatás és -fejlesztés során használható eszközök (hardverek és szoftverek) működésének bemutatása.

ni a komplex kommunikációs igényű személyek széles spektrumát. A kérdőívek a szakemberek, szülők igényei szerint, fejezetenként letölthetők és nyomtathatók. Elérhető az alábbi linken: <https://nfszk.hu/kiadvanyok/specialis-kommunikacios-igeny-temajaval-foglalkozo-kiadvanyok/diagnosztikus-protokoll-az-augmentativ-es-alternativ-kommunikacios-fejlesztési-es-tamogatasi-szukseglet-felmeresehez>

4.5. Módszertani ajánlás – A fogyatékosügyi tanácsadói szolgáltatás folyamatairól

A Módszertani ajánlás a projekt belső anyaga, amely a mindennapos munkában kézikönyvként használható a fogyatékosügyi tanácsadók és a hálózati koordinátorok, valamint a velük együttműködő szakemberek számára.

1. melléklet

Kiadványok

5.1. Fogyatékosügyi tanácsadói hálózat működéséhez kapcsolódó kiadványok

- **ÚTMUTATÓ Információs és Koordinációs Pontokon működő érdekérvényesítési és érdekvédelmi közösségek működtetéséhez**
Szerzők: Farkasné dr. Gönczi Rita, Fodor Ágnes
- **Esetgyűjtemény Információs és Koordinációs Pontokon működő fogyatékosügyi tanácsadók gyakorlatából**
Szerzők: a MONTÁZS projekt fogyatékosügyi tanácsadói

5.2. A közszolgáltatásban dolgozó szakemberek felkészítését szolgáló szakmai képzésekhez kapcsolódó kiadványok

- Fogyatékos személyek a KÖZszolgáltatás ÜGYfelei
Farkasné dr. Gönczi Rita – Szőke József: **Komplex kisokos a közszolgáltatások egyenlő esélyű hozzáféréseinek biztosításához**
<https://www.nfszk.hu/kiadvanyok/egyenlo-eselyu-hozzaferes-temajaval-foglalkozo-kiadvanyok/komplex-kisokos>
Bernáth B. – Farkasné Dr. Gönczi R. – Fülöp T. – Szabados M. – Szemők K. – Szilágyi-Major: **Tapasztalati szakértők a gyakorlatban**
<https://www.nfszk.hu/kiadvanyok/egyenlo-eselyu-hozzaferes-temajaval-foglalkozo-kiadvanyok/tapasztalati-szakertok-a-gyakorlatban>

5.3. Autizmus témájú szakmai cikkek, kiadványok publikálása, módszertanok adaptálása

5.3.1. Szakmai cikkek az autizmus területéről

- Fergus Murray: **Én és a monotróp figyelem**
- Damian Milton: **Kettős empátia problémája – interjú Uta Frith-szel**
- Joan Scott Love: **Hogyan változtatja meg az autista gyermekek életét az autizmus-barát környezet?**
- Liz Pellicano – Sven Bölte – Aubyn Stahmer: **Az oktatási inklúzió jelenlegi illúziója**
- Eloise Stark: **Autizmus a nők körében**

- Rebecca Ann Charlton: **Mi történik, amikor az autista emberek megöregednek?**
- Sue Fletcher-Watson – Geoffrey Bird: **Autizmus és empátia: mi a valódi kapcsolat?**
https://nfszk.hu/szakmai-tevekenysegek/autizmus-spektrum-zavar/montazs-projekt--efop-1_9_2--autizmus-munkacsoport/autizmus-temaju-informaciok-kozreadasa-szakmai-kiadvanyok-publikalasa-modszertanok-adaptalasa

5.3.2. Szakmai könyvek az autizmus területéről

- Rácz Zsuzsanna – Keresztesi Ildikó: **Aki bújt, aki nem... – Útmutató autista gyermekeket nevelő szülőknek a közös játék élményéhez**
<https://fszk.hu/hir/aki-bujt-aki-nem-utmutato-autista-gyermekeket-nevelo-szuloknek-a-kozos-jatek-elmanyehez/>
- A. Croydon – A. Remington – L. Kenny – L. Pellicano: **Szatellit osztályok: egy ígéretes modell autista gyermekek és fiatalok oktatásában** (fordítás)
<https://www.nfszk.hu/kiadvanyok/autizmus-spektrum-zavar-temajaval-foglalkozo-kiadvanyok/satellit-osztalyok:-egy-igeretes-modell-autista-gyermekek-es-fiatalok-oktatasaban>
- Sue Fletcher-Watson – Francesca Happé: **Autizmus – új bevezetés a pszichológiai elméletekbe és vitákba** (fordítás)
- B. M. Prizant – A. M. Wetherby – E. Rubin – A. C. Laurent – P. J. Rydell: **A SCERTS-modell – Komprehzív oktatási módszertan autizmus spektrum zavarokban érintett gyermekekhez** (fordítás)
- M. J. Palmieri – K. Powers: **Az autista gyermek étkezése – családközpontú útmutató szülők és szakemberek számára** (fordítás)
- C. Michael – P. Sims – S. Lacombe – C. Meredith – K. Rehal: **Autizmus és öregedés. Az érett korú autista emberek támogatása** (fordítás)
<https://www.nfszk.hu/kiadvanyok/autizmus-spektrum-zavar-temajaval-foglalkozo-kiadvanyok/autizmus-es-oregedes>
- Phil Christie – Margaret Duncan – Ruth Fidler – Zara Healy: **A PDA tünetegyüttes – Az elvárások szélsőséges elkerülésének megértése autista gyermekeknél** (fordítás)

5.4. A beszéd- és nyelvi fogyatékos témakörével foglalkozó kiadványok

- Gárdonyiné, K. I. (szerk.) – Bajnócziné, Sz. K. – Farkasné, dr. G. R. – Feketéné, G. M., Hevesi, G. – Krasznárné, E. F. – Takácsné, Cs. M. – Vannay, A.: **Felnőttek logopédiai vizsgálata. Logopédusok diagnosztikai kézikönyve**
- Lőrök, J. – Bajnócziné Sz. K. – Dr. Lajos, P. – Dr. Szabó, E.: **Beszéd- és nyelvi fogyatékos felnőtt személyek ellátási protokollja**
- Dr. Szabó, E. – Dr. Sándor, K.: **Afáziaterápiás feladatgyűjtemény I–II.**
- Nina Simmons-Mackie – Julia M. King – David R. Beukelman: **Akut és krónikus afáziás felnőttek kommunikációs támogatása** (fordítás)

5.5. Augmentatív és alternatív kommunikáció (AKK) témakörével foglalkozó kiadványok

- Fekete Sz. V. – Havasi Á. – Imre A.: **Diagnosztikus protokoll az augmentatív és alternatív kommunikációs fejlesztési és támogatási szükséglet felméréséhez**
- Havasi Á. – Királyhidi D. – Miksztai-Réthey B. – Tóth M.: **AAK-támogatás alkalmazása a mindennapokban. Segédanyagok szülőknek, szakembereknek**
- Beukelman D. – Mirenda P.: **Augmentatív és alternatív kommunikáció. Segítségnyújtás komplex kommunikációs igényű gyermekek és felnőttek számára** (fordítás)
- Johnston S. –, Reichle J. – Feeley M. – Jones E.: **Augmentatív és alternatív kommunikációs (AAK) stratégiák mérsékelt és súlyos fogyatékossgal élő személyek számára**
- C. Rowland – P. Schweigert: **Kézzelfoghatóan – iskolai füzet (Hands-On Learning)**
- C. Rowland – P. Schweigert: **Kézzelfoghatóan – tanári kézikönyv (Hands-On Learning)**

A projekt kisfilmjei

A kisfilmek az NFSZK YouTube-csatornáján tekinthetők meg.

MONTÁZS – egy projekt a fogyatékos emberekért

A film bemutatja a projekt ingyenes szolgáltatásait, melyekkel segíti a fogyatékos embereket abban, hogy a közszolgáltatásokhoz könnyebben hozzáférjenek.

Kisfilmek a fogyatékosügyei tanácsadás területéről

Egységes Fogyatékosügyei Információs Portál

A www.efiportal.hu folyamatosan naprakész és releváns információkat biztosít a fogyatékos személyeknek és családtagjaiknak, valamint a velük dolgozó szakembereknek.

Országos fogyatékosügyei tanácsadó hálózat – Információs és Koordinációs Pontok

Az IKOP-ok országos hálózatot alkotva működnek. A fogyatékos embereket és családjaikat fogyatékosügyei tanácsadók segítik naprakész, releváns információkkal.

SHS klub

A film bemutatja a MONTÁZS projekt fogyatékosügyei tanácsadói által szervezett SHS klubok működését. A klubok a súlyosan halmozottan sérült (SHS) gyermekkel vagy felnőttekkel együtt élő családoknak teremtenek lehetőséget találkozásra, összefogásra, az információk megosztására.

Szemléletformálás

Az IKOP-ok fogyatékosügyei tanácsadói által tartott szemléletformáló alkalmak célja, hogy a fogyatékos emberek akadálymentes társadalmi részvétele megvalósulhasson, melyhez elengedhetetlen, hogy a többségi társadalom megfelelő szemlélettel viszonyuljon hozzájuk.

Kisfilmek az autizmus területéről

Szakmai segítség az autizmussal élő embereket ellátó intézményeknek és szakembereknek

Autista gyermekek és felnőttek a közszolgáltatások minden területén jelen vannak, nagyon fontos, hogy szükségleteiknek megfelelő szolgáltatásokat kapjanak. A TEAM-ek autizmusspecifikus tudást és tapasztalatot adnak át az intézményekben dolgozó szakembereknek.

Az autizmusról

A filmben megjelenő tények mellett autista érdekvédők és aktivisták, írók személyes gondolatai árnyalják az autizmusról alkotott képünket, felhívják a figyelmet az autizmus spektrum zavar megnyilvánulásainak sokszínűségére.

Tények és tévhitek az autizmusról

Az animációs kisfilm célja az autista emberekkel kapcsolatos sztereotípiák gyengítése. A tények és tévhitek szembeállításával pontosabb képet kaphatunk az autizmusról, mely segíthet abban, hogy elfogadóbbá váljunk autista embertársainkkal szemben.

Kisfilmek a felnőtt beszéd- és nyelvi fogyatékos területéről

Felnőtt logopédiai szolgáltatás beszéd- és nyelvi fogyatékos embereknek

A MONTÁZS projekt – országos lefedettséggel – térítésmentes felnőtt logopédiai szolgáltatást nyújt felnőtt beszéd- és nyelvi fogyatékos emberek számára.

Kiknek szól a felnőtt logopédiai szolgáltatás?

Felnőtt beszéd- és nyelvi fogyatékosok azok az emberek, akiknél a beszélt nyelv, az írás-olvasás és számolás fejlesztésén, valamint a nyelészavarok korrekcióján van a hangsúly. Az ő esetükben a fejlődési zavar nem szűnt meg felnőttkorra, illetve felnőttkorban szerzett zavarként jelent meg.

Kisfilmek az AAK területéről

Mi az AAK?

A kommunikáción innen és túl

Az AAK a komplex kommunikációs igényű személyeknek nyújt segítséget. A kommunikációs nehézségek az AAK eszközeivel és módjaival enyhíthetők.

AAK-eszközök használata a mindennapokban

Az AAK-módszertani központok szolgáltatásai: képességfelmérés, fejlesztés és tanácsadás, valamint eszközkölcsonzés.

A felnőttekkel foglalkozó logopédus és az AAK-szakember közös munkája

A projekten belül a különböző munkacsoportok egymás munkáját erősítve dolgoznak. A kisfilmben az AAK-szakember és a felnőtt beszéd- és nyelvi fogyatékosokkal dolgozó logopédus közös munkájába nyerünk betekintést.

Ötletek az idő strukturálására súlyosan halmozott fogyatékos személyek esetében 1.

Néhány praktikus, otthon is könnyen elkészíthető ötlet napirend készítéséhez, mellyel a tevékenységek előre jelezhető a fogyatékos személyek számára a biztonságos és kiszámítható környezet érdekében.

Ötletek az idő strukturálására súlyosan halmozott fogyatékos személyek esetében 2.

Praktikus és olcsó ötleteket, melyek segítik a nagyobb időintervallumok, hetek, hónapok jelzését, valamint a ciklikusság értelmezését.

